

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ: НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ ЛАУРИ ЛЕНГСТОН «LESIA'S DREAM»

П'єцух Оксана
д. філол. н., доцент
Гладченко Дмитро
магістр

Кафедра теорії та практики перекладу
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна

У добу глобальної науки та транскордонних досліджень комунікація між культурами набуває першочергового значення. Однією з форм такої комунікації є художній переклад, який відкриває можливості культурного обміну через наратив. Проте переклад вимагає не лише передачі слів, а й застосування адаптивних стратегій, що враховують мовні особливості й культурні світогляди. Одним із таких інструментів є лексичні трансформації, які забезпечують точність, емоційність та стилістичну відповідність перекладу.

Метою нашої роботи є дослідження лексичних перетворень, які ми застосували під час перекладу роману Л. Ленггстон «*Lesia's Dream*», що розкриває канадсько-український міграційний досвід [1]. Аналіз зосереджено на тому, як такі трансформації слугують не лише мовними прийомами, а й засобами культурної адаптації.

Перекладацькі лексичні трансформації – це різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу [2, с. 300]. Такі прийоми застосовується тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригіналу не можуть бути використані в перекладі з причин невідповідності з погляду значення і контексту [2, с. 301]. Як зазначає І. М. Литвин, такі трансформації адаптують вихідний текст до норм і стилістики мови перекладу [3]. У художньому перекладі різноманітних текстів, перекладацькі трансформації відіграють важливу роль, оскільки «переклад вважають міжмовною трансформацією в широкому розумінні цього слова» [3, с. 77].

Ці трансформації є не лише лінгвістичними прийомами, а й проявами когнітивної та культурної інтерпретації. Оскільки під час перекладу художніх чи

будь-яких інших текстів трапляються ускладнення, які унеможливають дослівний переклад, перекладачі використовують прийоми, до яких належать лексичні трансформації, вони допомагають зробити правильний переклад [4, с. 143].

Роман Л. Ленгстон «Lesia's Dream» є яскравим прикладом для аналізу лексичних трансформацій. Твір порушує теми міграції, ідентичності та культурного конфлікту, що вимагає тонких лексичних рішень для адекватної передачі змісту та стилю. Розглянемо детальніше окремі види лексичних трансформацій як от конкретизація, синонімічна заміна, культурна заміна, опущення слів.

Конкретизація – це один з видів лексичних трансформацій, який часто використовується перекладачами для більш точного і зрозумілого перекладу певних термінів чи слів. В.І. Карабан дає визначення конкретизації як лексичної трансформації, внаслідок якої «слово (термін) ширшої семантики в оригіналі замінюється словом (терміном) вузької семантики» [2, с. 300]. Конкретизація частіше застосовується тоді, коли перекладаються слова з дуже широким, навіть розмитим значенням. Ці прийоми допомагають уточнити або спростити значення:

«We have no wood for fuel» (Langston, L.) // «У нас немає дров для палива» (Переклад Гладченка Д.)

Лексема wood конкретизується як дрова, точніше передаючи контекст.

«Proper houses» (Langston, L.) // «справжні хати» (Переклад Гладченка Д.)

Лексему houses адаптовано в перекладі завдяки вживанню узагальнено-культурного образу лексеми хати, близький до українського сільського контексту. Така заміна адаптує опис до уявлень українського читача про сільський побут, роблячи його ближчим та зрозумілішим.

Синонімічна заміна – це лексико-семантична трансформація, коли слово або вираз перекладається за допомогою синоніма, щоб краще адаптувати текст до цільової мови, передати потрібний відтінок значення або уникнути повторів. Цей прийом дозволяє досягти смислової адекватності, зберігаючи чи навіть покращуючи стиль і стиль оригіналу.

Ця стратегія забезпечує стилістичну відповідність та емоційне забарвлення:

«Has the rich, golden shine» (Langston, L.) // «має насичений золотистий блиск» (Переклад Гладченка Д.)

Лексему rich перекладено як насичений, що стилістично точніше та емоційно виразніше передає зміст.

«I think your name is beautiful» (Langston, L.) // «я думаю, що твоє ім'я прекрасне» (Переклад Гладченка Д.)

Лексему beautiful замінено українським відповідником прекрасний, що надає фразі вишуканості.

Культурна адаптація – це процес, який виходить за межі простого перекладу слів, щоб зробити текст зрозумілим, прийнятним і релевантним для цільової аудиторії в іншій культурі. Трансформація включає адаптацію ідей, образів,

стилю, метафор та змісту, враховуючи місцеві культурні норми, традиції та чутливі теми, щоб забезпечити правильне сприйняття тексту.

Культурна заміна адаптує зміст для сприйняття українського читача:

«Landowner's fields» (Langston, L.) // «панські поля» (Переклад Гладченка Д.)

Реалію *landowner* передано в перекладі словом пан, яке несе в своєму значенні історико-культурне забарвлення.

«Prairie» (Langston, L.) // «степ» (Переклад Гладченка Д.)

– адаптовано до українських реалій, з урахуванням асоціацій читача.

«My stomach sank to my toes» (Langston, L.) // «Серце пішло в п'яти» (Переклад Гладченка Д.)

Англійську ідіому *stomach sank to her toes* замінено українським фразеологізмом *серце пішло в п'яти*, який передає схожий стан сильного переляку. Це типова фразеологічна адаптація, коли для передачі значення ідіоми мови оригіналу використовується функціонально еквівалентна ідіома мови перекладу, яка спирається на інший образ, але передає той самий емоційний стан.

Лексичні трансформації застосовані в перекладі роману Л.Ленгстон «*Lesia's Dream*» підтверджують, що мова адаптується не лише для передачі змісту, а й для забезпечення емоційної та культурної релевантності. Вони виступають інструментами міжкультурної грамотності, сприяючи порозумінню між мовними спільнотами.

Отже, в цій роботі проаналізовано застосування лексичних трансформацій, а саме конкретизації, синонімічної заміни, культурної заміни в українському перекладі художнього роману Л. Ленгстон «*Lesia's Dream*». На основі проаналізованих даних можна стверджувати що лексичні трансформації допомагають перекладачам передати зміст певних творів чи інформацію відповідно до вимог і норм української мови, а також вони часто застосовуються, щоб передати краще колорит подій чи допомогти читачеві краще зрозуміти того чи іншого персонажа.

Список використаних джерел

1. Langston, L. *Lesia's Dream*, Harper Throphy Canada, Toronto. 2005. 240 p.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури. Навчальний посібник. Вид. 4-те, виправ. Вінниця, 2004. 577 с. URL: https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/Karaban_2004_576.pdf
3. Литвин І. М. Перекладознавство. Навчальний посібник. Вид. 6-те, допов. Черкаси : видавець Ю. А. Чабаненко, 2022. 258 с.
4. Богайчук О.С. Лексичні трансформації в перекладі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2021. № 49. Т. 2. С. 143-146.
5. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/>
6. Oxford Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
WWF. URL: <https://www.worldwildlife.org/initiatives/camera-traps>